

OM AT REDIGERE EN ÉTBINDS DANMARKSHISTORIE

■ STEEN BUSCK

En danmarkshistorie afløser en tidligere danmarkshistorie i ét bind med titlen *Danmarks historie i grundtræk* (Aarhus Universitetsforlag 2000), som Henning Poulsen og jeg redigerede. Også den var skrevet af en række århusianske historikere, nemlig Helge Paludan, Erik Ulsig, Carsten Porskrog Rasmussen, Gerda Bonderup, Erik Strange Petersen, Henning Poulsen og Søren Hein Rasmussen, i alt syv forfattere, hvor den nye har elleve. Dengang som nu var der altså tale om et samleværk. Jeg skal i det følgende skitsere nogle af de problemer, der dengang var forbundet med at få så mange forskellige hoveder til at lave noget nogenlunde sammenhængende, og dernæst undersøge, hvordan problemerne er søgt løst i den nye.

Efter gentagne klager gennem 1970'erne og 80'erne fra gymnasieskolen over, at vore kandidater havde for ringe paratviden om historien i hele dens udstrækning, indførte vi på Historisk Institut i 1989 en række "lange-linje"-forelæsninger om verdenshistorien og danmarkshistorien som et tilbud til de studerende, der ønskede at forbedre deres almene viden. Det viste sig ikke at være nok med et tilbud. I 1995 indførte vi obligatorisk eksamen i begge discipliner. Eksamen kræver tekst. Vi fandt en tilfredsstillende amerikansk lærebog i verdenshistorie, i danmarkshistorien måtte hver forelæser selv finde tekster frem af et passende omfang. Behovet for en samlet fremstilling blev hurtigt indlysende. Kollegerne Jens Engberg og Anders Bøgh havde udgivet hver en danmarkshistorie, men de var begge for korte og for venstredrejede. Tidsånden var jo gennem firserne og halvfemserne rykket kraftigt til højre.

Jeg indkaldte som ansvarlig leder af kurserne forelæserne til et møde for at drøfte mulighederne. Vi blev enige om en periodeopdeling med 1340, 1523, 1720, 1848, 1914 og 1945 som skilleår, og om, at indholdet skulle omhandle grundtræk i udviklingen og ikke være en opremsende kompilation af facts som gamle dages lærebøger. Men hvad er grundtræk? Vi skitserede fra redaktionens side en tematisk opdeling med en rækkefølge for hvert afsnit nogenlunde som følger: geografisk udstrækning, økonomi, folketal og socialstruktur, politik, retssystem og forvaltning, kultur. Folk gik hjem og skrev. Vi mødtes og diskuterede udkastene. Ikke særlig grundigt, og det stod ikke klart, hvor hårdt der skulle redigeres. Carsten Porskrog Rasmussen og jeg ønskede en kraftig redaktion, ældre historikere som Helge Paludan, Ulsig og Henning Poulsen mente, at hver forfatter skulle have frie hænder. Det var dog den enkelte specialist, som kendte stoffet og kilderne bedst, mente de. Resultatet blev derefter. En meget ujævn danmarkshistorie med en ud-

talt mangel på sammenhæng mellem de enkelte afsnit. Jeg trøstede mig med, at en række grundtræk trods alt var til stede: et nogenlunde sammenhængende billede af konjunkturudviklingen fra klima- og epidemikriser til markedskriser, af klassestrukturens udvikling fra feudalsamfund til borgerligt samfund, af statens udvikling fra kongerige til magtstat, retsstat, demokrati og velfærdsstat og af kulturlivets sekularisering.

En danmarkshistorie fremtræder med sit flotte hardcover, mange flere illustrationer af høj kvalitet og frem for alt med sin online-udgave suppleret med film, uddybende artikler og kilder som en stor forbedring i forhold til den gamle, som da heller ikke er fundet værdig til at nævnes i det fire sider lange forord. Hvordan med indholdet?

Periodiseringen er ny på to punkter, siger redaktørerne i deres introduktion på nettet til den nye danmarkshistorie, nemlig skilleårene 1523 og 1973. Vi havde nøjagtigt de samme skilleår. Nye i forhold til vores periodisering er kun to andre skilleår, nemlig 1660 og 1814, hvor vi havde 1720 og 1848. Jeg skal om lidt komme ind på konsekvenserne. Perioden 1914-1945 nævnes i forordet også som en ny periodisering i forhold til den ofte anvendte. Vi havde nøjagtigt den samme. Vort forbillede var en udmærket gymnasielærebog med titlen *Fra krig til krig*, skrevet af trotskisten Lars Hedegaard, senere kendt som islamofob.

Om prioriteringen af stoffet inden for hvert kapitel hedder det i forordet: "Vi har valgt en temmelig fast opdeling af stoffet for hver periode med præsentation af landets geografiske område, internationale relationer, politiske forhold, og hvad man kan kalde kulturhistorie." Den politiske historie er hovedsagen frem for kulturhistorien. Det er jo godt for den, der siden firserne har lidt under kulturhistoriens hegemoni. Men i restmængden "kulturhistorie" indgår åbenbart både den økonomiske historie, socialhistorien og kulturen forstået som åndsliv. Det er jo ikke så godt for den, der mener, at økonomien og socialstrukturen er grundlaget for politik og kultur, som de fleste af os, der lavede *Danmarks historie i grundtræk*, mente. Det giver en anden prioritering og rækkefølge.

Noget bekymret gik jeg i gang med læsningen. Nået til 1660 var enhver bekymring foreløbig gjort til skamme. Efter en indledning om rigsdannelsen før 1050 følger tre fremragende kapitler, der hænger meget bedre sammen end den gamles tilsvarende. Prioriteringen og rækkefølgen er ikke den i forordet annoncerede, men glædeligvis en, der ligner vores til forveksling med økonomi og socialstruktur før politik og kultur. Afsnittene om den politiske udvikling har som annonceret stor vægt, men ikke forrang. De udmærker sig bl.a. ved, at ordet "stat", der i den gamle optrådte allerede i tidlig middelalder, først forekommer henimod 1523, nogenlunde samtidigt med at Macchiavelli fandt på dette ord. Før da holder forfatterne sig til de meget bedre ord "rige", "kongemagt" og "centralmagt".

De to næste kapitler om udviklingen 1660-1914 holder ikke mål. Periodiseringen har en væsentlig del af skylden. Den gamle bogs bedste kapitel, Carsten Porskrog Rasmussens "Magtstat og enevælde", satte udviklingen frem mod 1720 af

magtstaten og dens væsener, især skattevæsenet og retsvæsenet, i en klar sammenhæng med den økonomiske og sociale udvikling og navnlig med Svenskekrigene og den nye stormagtsmagtbalance efter 1648. Synd og skam, at man har skåret denne udvikling af magtkoncentrationen og opbygningen af et moderne statsapparat over med skilleåret 1660. Kapitel 4 om tiden 1660-1814 er skæmmet af usikkerheder mht. rækkefølgen, som hverken følger forordets eller de tidligere kapitlers. Udenrigspolitikken og økonomien kommer for sent og den sociale udvikling for tidligt. Kapitel 5 om tiden 1814-1914 følger som det første i bogen nogenlunde forordets "faste opdeling". Det starter med den politiske udvikling, forstået som udviklingen fra helstat til nationalstat med snævert fokus på den nationale og demokratiske udvikling i Danmark og Hertugdømmerne. Der er ikke meget udblik til den internationale politiske udvikling, og den gennemgribende modernisering af statsapparatet mellem 1784 og 1848 bliver skåret over ved år 1814. Behandlingen af den økonomiske udvikling står foran en fyldig og god fremstilling af de sociale forhold, men er ikke tilfredsstillende. Kolonipolitikken fylder i begge kapitler for meget og endnu mere i netsupplementerne, og den internationale kontekst med kapitalismens gennembrud for lidt. I det hele taget bliver konjunkturudviklingen fra 1600-tallets klimakrise til 1800-tallets markedskrises utydelig i bogen. 1600-tallets krise ses som resultat af Tredivårskrigen og andre staters toldmure, og landbrugskrisen efter 1814 ses udelukkende som resultat af Danmarks krigsdeltagelse på fransk side med deraf følgende inflation og statsbankerot, ikke som del af en international lavkonjunktur mellem de to europæiske industrialiseringsbølger. Endvidere fremstilles konjunkturbevægelsen fra 1840 som opadgående uden andet end kortvarige kriser. The great depression fra 1873 nævnes ikke. Og den økonomiske politik er fremstillet i et liberalistisk lys. Hvor bliver statsinterventionismen i Christian Ditlev Reventlows jordpolitik og Schimmelmanss avancerede penge- og finanspolitik med bl.a. "statsbankerotten" af?

De tre sidste kapitler om tiden 1914-2020 har nogenlunde rettet sig efter forordets "faste opdeling" i geografisk område, internationale relationer, politiske forhold og kulturhistorie. Dog er i kapitel 7 om efterkrigstiden økonomien puttet ind mellem de internationale relationer og politikken. Men alt i alt er der kommet nogle klare lange linjer gennem det 20. århundredes historie ud af det uden for mange opremsninger af ting, der skulle med for fuldstændighedens skyld.

En danmarkshistorie er ikke nogen dårlig grundbog for historiestuderende. De første tre kapitler og de sidste tre er hver for sig mere sammenhængende med klarere udviklingslinjer end, hvad vi præsterede med *Danmarks historie i grundtræk*, men forskellen er for stor mellem de indledende og de afsluttende kapitler og usikkerhederne i de to mellemste så store, at vi også denne gang har fået en ujævn danmarkshistorie med mangel på sammenhæng mellem alle dele. Det er stadig svært at redigere en ét-bindts danmarkshistorie, når den skal stykkes sammen af kapitler skrevet af forskellige forskere med forskellige opfattelser af, hvad der er vigtigst, og forskellig vilje til at rette sig efter redaktionens forskrifter.

STEEN BUSCK
LEKTOR EMERITUS, DR.PHIL
INSTITUT FOR KULTUR OG SAMFUND
AARHUS UNIVERSITET
STEENBUSCK@OUTLOOK.DK